
יום העצמאות

מטרות:

התלמידים יבינו את משמעות שם החג: "יום העצמאות".
התלמידים יכירו את מנהגי החג.
התלמידים יכירו את סמלי המדינה: סמל המדינה, דגל המדינה וההמנון, וידונו במשמעותם.
התלמידים ידונו בשאלה: מהי מדינה עצמאית?
התלמידים יקשרו בין יום הכרזת המדינה לבין יום העצמאות.

משך ההוראה

כארבעה שיעורים

מהלך ההוראה

מבוא: היכרות כללית עם החג ומנהגיו
יחידה 1: כל הארץ סמלים, סמלים
יחידה 2: מדינה עצמאית
סיום: נקודת מבט אישית על החג

האמצעים הדרושים

ליחידה 1: תעודת זהות ישראלית אחת, או דרכון ישראלי אחד, וטלית (אם אפשר, טלית שעליה פסי תכלת)

מבוא: היכרות כללית עם החג ומנהגיו

- ◆ **"מסיפורי חגית וקפיץ" והכנת תעודת זהות (עמ' 90-91)**
- ◆ הכנת תעודת הזהות מתבססת, כמו תמיד, על המידע שבקטע "מסיפורי חגית וקפיץ", ועל מקור הנוסף. בעקבות קריאת הסיפור חשוב לוודא שהתלמידים הבינו מהי מדינה עצמאית ולספר להם שמדינת ישראל נוסדה רק לפני 66 שנים, ושזו רק אחוז קטן מהיהודים חיו בארץ, וכל חיו במדינות אחרות. לעומת זאת, היום קרוב למחצית מיהודי העולם חיים בארץ.
- ◆ המקור הנוסף לסיפורי חגית וקפיץ הוא הפעם איור המלווה בבועות דיבור. בעזרתו יזכרו התלמידים במנהגי חג העצמאות שלא הזכירו בסיפור.

דוגמה לתעודת זהות

תעודת זהות ליום העצמאות

1. **תאריך החג:** ה' בחודש אייר
2. **האירוע שהחג מציין:** הקמת מדינת ישראל ועצמאותה
3. **כיצד חוגגים את החג:**
מניפים את הדגל על מרפסות הבתים ועל מכוניות
צופים בזיקוקין די-נור
עורכים פיקניקים ("מנגלים") בחיק הטבע, מטיילים ברגל
וברכב בנופי הארץ ומבקרים באתרי מורשת
בבתי הכנסת אומרים תפילה מיוחדות

יחידה 1: כל הארץ סמלים, סמלים

- ◆ **סמל המדינה (עמ' 92)**
- ◆ אפשר להתבונן בסמל המדינה המופיע על תעודת הזהות הישראלית ועל הדרכון הישראלי. בעקבות זאת, אפשר לשאול את התלמידים אם ציור זה מוכר להם, היכן ראו אותו, ואז להפנות אותם לסמל המדינה המופיע בחוברת.
- ◆ נבקש מהתלמידים לתאר את הסמל ונקרא למרכיביו בשמותיהם: מנורת שבעת הקנים ומשני צדדיה ענפי זית. מתחת למנורה מופיע השם "ישראל".
- ◆ שימו לב! התשובה **לשאלת הקנגורו** היא שאכן על הדרכון האוסטרלי מצויר קנגורו, מכיוון שהוא בעל חיים המאפיין את אוסטרליה, וכך מתאים שעל הדרכון הישראלי יהיו מצוירים ענפי זית, מכיוון שהזית הוא עץ נפוץ מאוד בארץ ישראל. רצוי כבר לציין שמיד נראה שיש עוד סיבות לבחירה בענפי זית.
- ◆ **משימה 2 – הכנת דרכון ישראלי**
- ◆ משימה 2 היא משימת הפנמה, והיא קוראת לתלמידים לתת את דעתם למאפיינים המייחדים את הארץ ולדברים שהם אוהבים בה.

◆ ניתוח סמל המדינה: קריאת הסיפור א. "מנורה וענפי זית" מאת לוי קיפניס (עמ' 93)

נקרא את הסיפור ונדון בו:

◆ המנורה

המנורה הייתה אחד מהכלים בבית המקדש (הזכרנו זאת כאשר למדנו על חנוכה).
נשאל: מדוע בחרו באחד מכלי המקדש לסמל המדינה?
המנורה בסיפור אינה מבינה מדוע בחרו דווקא בה. מהי התשובה לשאלה זו על פי הסיפור?
"יש אורה, יש שמחה, יש אורה, יש ששון". כלומר, לפי הסיפור, התכונה החשובה של המנורה אינה שהיא עשויה זהב, אלא שהיא מפיצה אור.
מכאן מובנים דברי המנורה: "לא אוכל לבדי להיות סמל [המדינה], ילווה נא אלי עץ הזית, הנותן לי משמנו הטוב להאיר את נרותיי". וגם כאן חוזר המסר – התכונה החשובה של המנורה אינה שהיא עשויה זהב אלא שהיא מפיצה האור.

◆ ענפי הזית

כבר הזכרנו שעץ הזית מייצג את ארץ ישראל משום שהוא נפוץ בה במיוחד. גם עץ הזית אינו מבין בתחילה מדוע בחרו דווקא בו. נשאל: מהי התשובה לכך על פי הסיפור? (רצוי להזכיר שבימי קדם השתמשו בשמן זית להדלקת המנורה בבית המקדש, וגם היום יש הנוהגים להדליק חנוכיות בשמן זית).

◆ נוסף על כך –

אפשר להסב את תשומת לב התלמידים לכך שמדינת ישראל בחרה לעצמה סמל המבטא אור ושמחה ומשלב שני מרכיבים. איזה מרכיב מייצג את הפן היהודי-מסורתי? איזה מרכיב מייצג את טבעה של ארץ ישראל?
◆ **עבודה בחוברת:** משימות 3-5 בעמ' 90.

על המנורה

על פי המקרא, מנורת שבעת הקנים כבר עמדה במשכן שנדד עם בני ישראל במדבר, ועם הגיעם לארץ ישראל, הוצבה המנורה בבית המקדש הראשון ואחר כך בבית המקדש השני. על פי חז"ל, גובהה של המנורה היה כגובה אדם. המנורה משמשת למאור ומסמלת גם אלוהות, רוחניות וטוב. וכמובן, המנורה מזכירה את בית המקדש ומייצגת את הריבונות היהודית בארץ ישראל.

ב. ענפי הזית – סמל לשלום (עמ' 94)

- ◆ ענפי הזית הם סמל לשלום. כדי שהתלמידים יבינו מדוע, רצוי לספר את סיפור המבול מספר בראשית (בראשית ו, יג-ח; יד) ולהדגיש בעיקר כי –
  1. אלוהים הביא מבול על הארץ כדי להשמיד את הדור ההוא, שהייתה בו רשעות מופרזת.
  2. נח ובני משפחתו ניצלו מפני שהאלוהים הכיר בצדיקותו של נח.
  3. לאחר שהסתיים המבול לפני הארץ התייבשו, שבו הצמחים לצמוח.
  4. כדי לוודא שהסתיים המבול שלח נח יונה מן התיבה. היונה הביאה במקורה עלה זית. עלה הזית היה סימן שהמבול הסתיים ומפלס המים ירד.
- ◆ בשלב זה כדאי לקרוא את הפסוק המובא בחוברת לתלמידים (בראשית ח, יא) ולהבהיר: חידוש הצמחייה המעיד על סיום המבול וגם על חידוש יחסי שלום בין אלוהים, האדם והעולם. מכיוון שהיונה הביאה עלה זית, היה הזית לסמל לחידוש השלום בעולם ולשלום בכלל.

ג. ייצוג ערכי המדינה בסמל המדינה (עמ' 95)

נפנה את התלמידים למשימה 6 בעמ' 91. המשימה מבהירה אילו ערכים בחרה מדינת ישראל להציג בסמלה.

מסמל המדינה אפשר ללמוד –

- שבמדינת ישראל גדלים עצי זית רבים (אם לא היה כך, לא היו בוחרים בענפי הזית)
- שמדינת ישראל היא מדינה יהודית (המנורה מקשרת בין המדינה הצעירה לבית המקדש ולתולדות העם היהודי)
- שבמדינת ישראל מדברים עברית (המילה "ישראל" כתובה עברית)
- שמדינת ישראל שואפת לשלום (ענפי הזית הם סמל לשלום)
- לעומת זאת, אין בסמל רמז לכך –
- שמדינת ישראל היא מדינה קטנה
- שמדינת ישראל הוקמה בשנת תש"ח (1948)

ד. שעשועון – "בחדרו של אריאל" (עמ' 95)

בשל חשיבותה של המנורה במסורת היהודית, ומשום שנקבע שהיא תעטר את סמל המדינה, אפשר למצוא מנורות במקומות רבים ומגוונים. התלמידים יגלו זאת בעזרת השעשועון "בחדרו של אריאל".

באזור מופיעות שבע "מנורות":

1. הצמח שבאגרטל: צמח המרווה

המשולשת, צמח אופייני לארץ ישראל. לדעת רבים צורת המרווה שימשה אב-טיפוס לעיצוב מנורת המשכן והמקדש.

2. תצלום באלבום: זוהי המנורה

שבגן הוורדים שמול משכן הכנסת בירושלים. על מנורה זו חרוטים אירועים חשובים מתולדות עם ישראל.

3. על הצעיף: המנורה היא סמל מועדון הספורט "בית"ר ירושלים".

4. על השולחן: תעודת זהות ישראלית ועליה סמל המדינה.

5. שרשרת ועליה תליון של מנורה.

6. מטבעות של 10 אגורות ועליהם חרוטה דמות המנורה.

7. תחריט של תמונה משער טיטוס. כאשר כבש הצבא הרומי בראשותו של טיטוס את ירושלים והחריב את בית המקדש השני, נלקחה המנורה מבית המקדש והובאה לרומא. כדי להנציח את ניצחונם גילפו הרומים על שער טיטוס שברומא תמונה, ובה נראית המנורה הנישאת לרומא בידי שבויים יהודים. צורת המנורה שבסמל המדינה נקבעה על פי דמות המנורה שבתחריט הזה.

◇ דגל ישראל והמנון מדינת ישראל (עמ' 96)

לאחר קריאת דברי דוד וולפסון (בעמ' 96) נפרט את מרכיבי דגל ישראל:

◇ המנון המדינה – התקווה (עמ' 97)

בהמנון מילים קשות רבות, ולכן נלמד את מילות ההמנון רק בכיתה גבוהה יותר. בכיתה ב' נזמין את התלמידים לסמן את המילה "תקווה" (משימה 9) ולחשוב איזו תקווה מובעת בהמנון (משימה 10): העם היהודי לא שכח מעולם את ארץ מולדתו ואת בירתה ירושלים (הקרויה גם ציון). גם בתקופות הארוכות שבהן לא ישב עם ישראל בארץ ישראל, לא אבדה תקוותו לחזור אליה. על רעיונות האלה נשוחח בהרחבה ביחידה המוקדשת ליום ירושלים. אפשר לעמוד ולשיר את "התקווה".

יחידה 2: מדינה עצמאית

◇ תצלום הכרזת המדינה (עמ' 98)

בתצלום נראה דוד בן-גוריון עומד וקורא את מגילת עצמאות ומכריז על הקמת מדינה יהודית, עצמאית וחופשית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל. האירוע התרחש בה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948. יום העצמאות הוא מעין "יום הולדת" למדינת ישראל – היום שבו "נולדה". נסב את תשומת לבם של התלמידים לכך שדוד בן-גוריון עומד מתחת לתמונתו של בנימין זאב הרצל.

על בנימין זאב (תאודור) הרצל

בנימין זאב (תאודור) הרצל היה עיתונאי יהודי הונגרי. הרצל הגיע למסקנה שכדי לשים קץ לרדיפות היהודים בארצות רבות באירופה ובעולם בכלל, יש לחדש את היישוב היהודי בארץ ישראל ולהקים מדינה יהודית עצמאית. הרצל הביע את רעיונותיו בספריו ("מדינת היהודים" ו"אלטנוילנד"), וכדי לקדם את חזונו הקים את התנועה הציונית ("ציון" הוא שם אחר לירושלים ומציין לעתים גם את ארץ ישראל כולה). הרצל לא זכה לראות את חלומו מתגשם. הוא נפטר באוסטריה בשנת 1904, ועצמותיו הועלו לארץ ונקברו בהר הרצל בירושלים רק לאחר הקמת המדינה. הרצל מכונה "חוזה המדינה", ומילותיו "אם תרצו, אין זו אגדה" היו לסימטת התנועה הציונית.

על דוד בן-גוריון

דוד בן-גוריון עלה לארץ מפולין בשנת 1906 ובתחילת דרכו היה פועל חקלאי. בן-גוריון היה ראש ההנהלה הציונית והסוכנות היהודית לארץ ישראל, ועם ההכרזה על סיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל מונה לראש "מנהלת העם" (הגוף המבצע של "מועצת העם"). בן-גוריון קרא את מגילת העצמאות בטקס הכרזת המדינה שנערך בה' באייר תש"ח (14 במאי 1948) במוזיאון לאמנות בתל אביב. דוד בן-גוריון היה ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון של מדינת ישראל. הוא נפטר בשנת 1973 ונקבר בשדה בוקר.

מה היה בארץ לפני קום המדינה?

משנת 1917 ועד מאי 1948 היה השלטון בארץ ישראל מופקד בידי ממשלת בריטניה ("המנדט הבריטי"). ערב קום המדינה חי בארץ ישראל יישוב יהודי קטן יחסית (כ-650,000 נפש ב-1948), רובם יהודים שהגיעו ארצה בגלי העלייה שהחלו בסוף המאה הי"ט. בארץ ישראל (מהים התיכון עד לנהר הירדן) חיה אז אוכלוסייה ערבית מקומית גדולה, כ-1,200,000 נפש.

לסיכום הפנו את התלמידים לשאלות 11 ו-12 בחוברת לתלמידים (עמ' 98).

◇ המושג "עצמאות" ומהי מדינה עצמאית

א. אדם עצמאי – קריאת הסיפור "המלך גיא" (עמ' 99)

- ◇ לאחר הקריאה נקשר את המילה "עצמאות" למילה "עצמי".
- אדם עצמאי הוא מי שמסוגל לדאוג לעצמו בלי להזדקק לעזרת אחרים, והקובע לעצמו מה יעשה.
- ◇ נפנה את התלמידים למשימות 13-15.
- בין היתר, נציין שגיא קם לבדו (על כך מעיד השעון המעורר), מכבס בעצמו (על כך מעיד סבון הכביסה שאמו שולחת לו) ומתפרנס בעצמו.
- גיא קובע לעצמו מה עליו לעשות ומתי לעשות זאת (על כך מעיד גיא בעצמו).
- עוד נדגיש את תחושותיו של גיא – הוא רואה בעצמאות "תענוג", גם אם יש לה מחיר – עליו לסמוך רק על עצמו. לעצמאות יכולים להתלוות לעתים קשיים ותחושת בדידות, ולכן גיא שמח על המתנות מאמו, המעידות שאיכפת לה ממנו).
- עוד נדגיש שבדרך כלל רכישת עצמאות היא תהליך ארוך, ובמהלכו האדם "לומד" ו"מתרגל" התנהגות עצמאית (למשל, כדי לקרוא לבד יש לתרגל ולהתאמן).

ב. מהי מדינה עצמאית? (עמ' 100)

◇ קטע מבוא

נוסיף על קטע זה שיום העצמאות של מדינת ישראל חל ביום שבו קמה.

◇ מוסדות המדינה

לכל מדינה עצמאית יש מוסדות שלטון המאפשרים לה להתנהל. נפנה את התלמידים למשימה 16 ונסקור את מוסדות השלטון העיקריים במדינה ואת תפקידיהם (חקיקת חוקים, שמירה על סדר, שמירה על הביטחון ועוד).

פתרון המשימה

6. צה"ל
7. הגנה
8. שוטרים
9. סדר
10. דגל

1. הכנסת
2. חוקים
3. שופטים
4. צדק
5. חיילים

◇ מתנה למדינה

◇ כאמור, יום העצמאות הוא "יום הולדת" למדינה, ולכן זו הזדמנות לחשוב מה אנו יכולים לעשות לטובתה. במילים אחרות, איזו מתנה אנו יכולים לתת לה.

◇ נקרא את השיר "מתנה למדינה" מאת אלי רווה (עמ' 101).

נדגיש שהמשורר מזכיר כמה מנהגים של יום העצמאות (מופעי זיקוקים, הנפת הדגל ועוד) ורואה בהם מתנות למדינה. נבדוק אילו רעיונות נוספים למתנות מוזכרים בשיר: אדניות בחלון, ניקיון הרחובות ועוד.

לסיום: נקודת מבט אישית

התלמידים יתבקשו להשיב לשאלה: "איזו מתנה הייתי רוצה להעניק למדינת ישראל?"